

SOMHEGYI ZOLTÁN

Az iskolaalapító

– Ezt biztos, hogy százhatvannál akarja meginni? – kérdezte a kilencvenes évek végén egy tavaszon osztályfőnöknőm, miközben átnyújtotta a termoszfedélbe öntött kávéját. Az igazgató úr nem tartotta szükségesnek, hogy megállós, vagy akár lassító kávészünetet tartson. A rohanás persze nem volt öncélú. Mini művészettörténet-szakkörünket szállította Bécsbe. A szakkör tagjai rajtuk és jelen sorok íróján kívül egy, azóta történészé lett osztálytársamból állt. Két rövid nap állt rendelkezésre, hogy a császárváros nevezetességeit végiglátogassuk, és Bibó István tényleg igyekezett a lehető legtöbbet megmutatni – ezért volt a megnövelt vezetési tempó.

Ez a bécsi kirándulás meghatározó élmény volt. Nemcsak egy új szakmát, a művészettörténetet ismertem meg közelebbről – ami aztán sajátom is lett – hanem egyben ugyanennek meghaladását is. Életmóddá tételét. Bibó István nem tett különösebb „utazásokat”, nem „emelkedett fel” a „Művészet” szintjére, vagy nem „ereszkedett le” a „tárgyakhoz”, ő az európai művészettörténet minden korával és alkotójával közvetlen barátságban volt. Az ógörög szobrászokkal ugyanúgy, mint Rembrandttal, Dantéval vagy Pilinszkyvel. Lenyűgöző volt hallgatni, ahogy beszélt a Kunsthistorisches Museum kincseiről. Mintha személyes jó barátai volnának, akikkel a legközvetlenebb viszonyban lehet. A művek közelében, a művészet közegében otthon érezte magát. Gyakran emlegette, hogy bécsi ösztöndíjasként hogyan ment be tanulás és kutatás után minden este a képtárba, hogy kedvenc Brueghel-képét nézegesse. „Egyszer el is bóbiskoltam előtte a kényelmes fotelben, de annyira jó volt úgy felébredni, hogy azt látom.”

Ez a közvetlen, minden póztól mentes hozzáállás azért lényeges, mert nem csupán a művekkel, hanem a diákokkal való kapcsolatát is jellemezte. Emlékszem, gimnáziumi művészettörténet-órák előtt nem sajnálta sem az időt, sem pedig igazgatói „tekintélyét”, hogy a padokra felmászva megszerelje a vetítéshez megkívánt sötétítést nem tökéletesen biztosító függönyt. Akkor tanultam meg, hogy délelőtti művészettörténet-órát nem szabad keleti teremben tartani.

Mindkét értelemben mondhatjuk, hogy iskolát teremtett. Két gimnázium alapítása és sikeres működtetése is a nevéhez kötődik, de ugyanúgy mondhatjuk, hogy iskolát – azaz követőket – teremtett hozzáállásával, művészetéről, történelemről, vallásról és pedagógiáról való gondolkodásával. Jelen sorok írója is ezért lett művészettörténész. Pályaválasztásomhoz természetesen hozzájárultak a – függönyszerelés után megtartott – bőven egyetemi szintű előadások, de nem csupán azok, hiszen legalább ugyanolyan fontos volt látni azt a folyamatos érdeklődést, kiapadhatatlan tudásvágyat, ami áradt belőle és ami átította a személyiségét. Ami miatt például – az iskola ablakából lehetett látni – a metró és a kapu közötti két percben is olvasva ballagott, vagy ami miatt százhatvannal vezetett.

Amennyire fel tudom idézni, előbb akartam művészettörténész lenni, minthogy valójában tudtam volna, hogy mit is jelent ez. Az mindenesetre biztos, hogy először hivatásként láttam, és csak jóval utána szakmaként. Bibó Istvánban, mint művészettörténészben példaként láttam magam előtt egy szerény, közvetlen, barátságos, folyamatosan tanuló és érdeklődő liberális tudóst, aki látszólag műtárgyakkal és épületekkel foglalkozik, valójában azonban közvetlen viszonyban van Európa művészetével, művészeivel és műalkotásaival, illetve történelmével, irodalmával és nyelveivel. Mindez közvetlen személyiségével párosulva tudását inkább egy közkönyvtárhoz, mintsem „csak kutatók számára fenntartott” archívumhoz hasonlította.

Hosszú éveken át tudományos karrierjét háttérbe szorította, hogy iskola-alapítási és -igazgatási feladatait saját mércéjének megfelelő szinten végezze. Ez egy sznob szaktudósi szemszögből kevésbé lényeges, a „Tudomány haladását” hátráltató tevékenységnek tűnhet. Valójában mindez legalább olyan fontos, mint egy csak „módszerben” követőket kinevelő szobatudósé. Munkájának, iskolaalapításnak hatása – a diákok mellett sokszor azok szüleire is – állandó értéként tűnik fel nekünk, követőinek.

